

BARRADAS

1926-1928

VEI DE L'HOSPITALET

ARTISTA i CIUTADÀ

DEL MÓN

EXPOSICIÓ

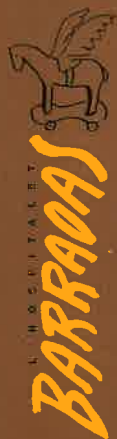
EXPOSICIÓ

BARRADAS

1926-1928

VEÍ DE L'HOSPITALET,
ARTISTA I CIUTADÀ
DEL MÓN

Del 20 d'abril al 16 de maig de 1999

CENTRE CULTURAL BARRADAS

Rambla de Just Oliveras, 56
08901 L'Hospitalet de Llobregat
Tel. 93 337 79 62
Fax 93 261 09 29
Metro L-1 Rbla. Just Oliveras

Museu
de L'Hospitalet

Ajuntament de L'Hospitalet

Organitza: Centre Cultural Barradas
Ajuntament de L'Hospitalet

Col·labora: Museu de l'Hospitalet
Ajuntament de L'Hospitalet

Exposició

Coordinació: Antoni Perna

Disseny i muntatge: Òscar Bestué per a Projectes Visuals SEBÉ+, SCP

Ampliacions fotogràfiques: Reproduccions Sabaté

Reproduccions fotogràfiques: Jordi Serrallonga per a Projectes Visuals SEBÉ+, SCP

Correcció Lingüística: Centre de Normalització Lingüística de l'Hospitalet

Agraïments: Ana Picó Castellanos, Dani Martínez Maya

Catàleg

Disseny i muntatge: Òscar Bestué per a Projectes Visuals SEBÉ+, SCP

Impressió: Impremta Municipal de l'Ajuntament de L'Hospitalet

Dipòsit legal: B-21412-99

Abril de 1999

R. 8437
2,02/15

El Centre Cultural Barradas amb la mostra "BARRADAS 1926-1928. Vei de L'Hospitalet, artista i ciutadà del món", vol donar a conèixer la personalitat d'aquest uruguaià que va viure un període curt però molt fructífer a la nostra ciutat. Rafael Barradas és un reflex fidel d'integració i humanisme, ja que ens mostra amb la seva pròpia vivència la riquesa que conté la barreja i l'intercanvi cultural.

El seu esperit itinerant va saber aprehendre la universalitat de l'art, no pas el seu desarrelament, i, posteriorment, va sedimentar i transmetre el seu mateix deambular pel món. Barradas es va aturar a L'Hospitalet i va crear en una ciutat lliure i oberta a la cultura i a les persones, on els orígens no limiten sinó que enriqueixen.

La ciutat és deutora amb l'artista, sobretot, perquè amb la creació de l'Ateneillo –espai que va acollir les tertúlies dels artistes i intel·lectuals més importants del moment, com ara Garcia Lorca o Sebastià Gasch– va vertebrar un moviment artísticocultural que situa la nostra ciutat en un lloc destacat en l'avantguarda artística del primer terç d'aquest segle. Per això i per la seva qualitat humana, Rafael Barradas ha deixat una empremta inesborrable a la nostra ciutat.

Joan Francesc Marco i Conchillo

Tinent d'alcalde de l'Àrea d'Educació i Cultura

La ciutat de L'Hospitalet continua homenatjant Rafael Barradas, una de les personalitats artístiques més importants i arrelades a la nostra ciutat.

Primer va ser una gran exposició antològica que va tenir lloc al Centre Cultural Tecla Sala l'any 1993. Un any més tard el Ple de l'Ajuntament de L'Hospitalet va aprovar posar el seu nom a un equipament cultural de la ciutat en la seva memòria, el Centre Cultural Barradas.

Ara el Museu de L'Hospitalet i el Centre Cultural Barradas han organitzat una exposició amb el títol "**BARRADAS, 1926-1928. Vei de L'Hospitalet, artista i ciutadà del món**", que vol retre un homenatge al pintor i explicar d'una forma entenedora, a partir de textos, reproduccions de pintures i dibuixos, cartes d'amics i fotografies de l'època, la relació amb les avantguardes durant l'estada de l'artista a L'Hospitalet.

Rafael Barradas, pintor uruguaià (1890-1929), va establir una important vinculació amb el món artístic i literari de l'època. Va arribar a Espanya l'any 1913, i a L'Hospitalet, l'any 1926, amb la seva esposa, la seva mare i la germana petita de Pilar. Durant l'estada a la nostra ciutat va reunir a casa seva alguns dels personatges més importants del món de l'art i les lletres de l'època. Aquestes trobades dominicals eren conegudes amb el nom d'Ateneillo.

Durant els tres anys de la seva "època de L'Hospitalet" pròpiament dita, segons alguns dels seus íntims amics, entre ells, Mario Verdaguier, Rafael Barradas "va produir la part millor de la seva obra".

El fons artístic de L'Hospitalet compta amb la més important col·lecció pública a Europa del pintor, que s'exposa a "**La col·lecció d'art de L'Hospitalet**". La mostra "Barradas 1926-1928" esdevindrà itinerant i s'instal·larà a diversos equipaments de L'Hospitalet, des del 17 de maig de 1999 fins a l'any 2000.

L'artista uruguaià **RAFAEL BARRADAS VA SER UNA DE LES FIGURES MÉS DESTACADES DE L'AMBIENT ARTÍSTIC DE COMENÇAMENT DE SEGLE**, quan es van desenvolupar les tendències artístiques que coneixem amb el nom d'avantguardes.

Barradas va néixer a Montevideo l'any 1890 i es va traslladar a Europa en el 1913. Després d'un viatge per França i Itàlia, que li va permetre conèixer les propostes artístiques més innovadores, va arribar a Barcelona l'any 1914.

Va desenvolupar el seu treball a Barcelona, Saragossa i Madrid, es va relacionar amb els grups d'escriptors i artistes més importants i va participar intensament en la vida cultural i artística del seu temps com a pintor, dibuixant, il·lustrador i escenògraf.

A començament de **L'ANY 1926, RAFAEL BARRADAS ES VA INSTAL·LAR AMB LA SEVA FAMÍLIA A L'HOSPITALET DE LLOBREGAT**, on va continuar pintant i dibuixant. Fruit d'aquest treball són les imatges de L'Hospitalet i els seus habitants de moltes de les seves obres. La seva casa, coneguda amb el nom de l'Ateneillo, es va convertir en un important centre de tertúlies i reunions dels personatges del món artístic i cultural del moment.

Rafael Barradas va retornar l'any 1928 a l'Uruguai, on va morir un any més tard.

És per la relació que l'artista Barradas va mantenir amb L'Hospitalet que la ciutat vol dedicar-li, una vegada més, una manifestació de reconeixement. L'any 1993 el Centre Cultural Tecla Sala en va organitzar una gran exposició antològica, i el 1994 s'inaugurà, en homenatge a l'artista, el Centre Cultural Barradas, l'emblema del qual és el dibuix del cavallet alat símbol de l'Ateneillo.

Amb aquesta exposició volem apropar-nos a la figura de Rafael Barradas i destacar la seva obra. El Museu de L'Hospitalet té la segona col·lecció pública més important del món d'aquest artista; la primera en importància és la del Museo de Artes Visuales de Montevideo (Uruguai).

Abans d'arribar a L'Hospitalet l'any 1926, Rafael Barradas va desenvolupar la seva activitat artística a Barcelona, Saragossa i Madrid. **LES SEVES PROPOSTES PLÀSTIQUES VAN SER FONAMENTALS PER A LA CONSOLIDACIÓ DE LES AVANTGUARDES A L'ESTAT ESPANYOL.**

La seva pintura parteix de les tendències més noves, com el futurisme i el cubisme i, a més, introdueix i desenvolupa noves propostes personals, com el vibracionisme i clownisme.

BARRADAS VA FORMAR PART DELS CERCLES D'INTEL·LECTUALS, ESCRITORS I ARTISTES MÉS INQUIETS DEL MOMENT, i va participar en les revistes que promovien noves concepcions sobre l'art i la cultura. Realitzà una tasca molt important com a il·lustrador, tant per a revistes com per a llibres, i s'han de destacar els seus treballs per a publicacions infantils. També va treballar en l'àmbit del teatre com a figurinista i escenògraf.

BARCELONA, 1914

La primera estada de Barradas a Barcelona, el 1914, va ser només d'uns quants mesos. S'incorpora a la vida cultural de la ciutat com a il·lustrador, tasca que havia desenvolupat ja a la premsa del seu país. **LES SEVES PRIMERES COL·LABORACIONS SÓN PER A LA REVISTA L'ESQUELLA DE LA TORRATXA,** la més difosa i longeva de les grans revistes humorístiques barcelonines.

BARCELONA, 1916-1918

Cap al febrer de l'any 1916 Barradas i la seva família es traslladen novament a Barcelona. Als cercles artístics de la ciutat s'estava vivint amb entusiasme i polèmica el descobriment de les avantguardes, i Barradas s'integra en la vida cultural i artística catalana. Comença a desenvolupar la seva obra vibracionista, que exposa en el 1917 juntament amb el seu compatriota Torres-Garcia a les Galeries Dalmau, i l'any següent a les Galeries Laietanes.

SARAGOSSA, 1914-1916

A la fi del 1914 Barradas decideix traslladar-se a Madrid i, a causa de la seva precària situació econòmica, projectà fer el recorregut a peu. A mig camí va emmalaltir, i així va conèixer la que seria la seva dona, Pilar. Un cop recuperat es casen i s'instal·len a Saragossa, on viuran tot un any. **A SARAGOSSA BARRADAS TREBALLA COM A DIRECTOR ARTÍSTIC DE LA REVISTA PARANINFO:** s'ocupa de les il·lustracions i fa també la majoria de les portades. També participa en diverses exposicions i comença la seva tasca com a il·lustrador de llibres. Per aquestes dates es reuneix amb el pintor la seva família de Montevideo: el seu germà Antonio de Ignacios, la seva germana Carmen, que li farà amb freqüència de model, i la seva mare.

EN AQUESTA ÈPOCA CONEIX EL POETA SALVAT-PAPASSEIT I HI COL·LABORA FENT IL·LUSTRACIONS PER A LES SEVES REVISTES UN ENEMIC DEL POBLE I ARC VOLTAIC.

AMB L'ALTRE COL·LABORADOR D'AQUESTES REVISTES, EL PINTOR URUGUAIÀ TORRES-GARCÍA INICIA BARRADAS UNA LLARGA I PROFUNDA AMISTAT. Torres-García era ja un pintor reconegut que treballava en la tendència noucentista. El 1917 comença a treballar propostes avantguardistes, com el plasticisme, el vibracionisme i, més tard, l'universalisme constructiu.

JOSEP DALMAU ERA EL MÉS IMPORTANT PROMOTOR DE L'ART D'AVANTGUARDA A BARCELONA. Amb Barradas van mantenir una entranyable relació personal. Dalmau admirava l'obra de Barradas i la va exposar amb molta freqüència a la seva galeria, des de l'exposició esmentada del 1917 fins a l'homenatge que va organitzar amb motiu de la mort del pintor.

MADRID, 1918-1925

Quan Barradas s'instal·la a Madrid l'any 1918 troba un ambient artístic més marcat pel conservadorisme, però ja es comença a fer patent el desvetllament avantguardista: proliferen els nuclis de discussió als cafès, les tertúlies artístiques i literàries, neixen noves revistes, es comencen a exposar noves tendències... Barradas s'integra en aquesta primera avantguarda madrilenya com a artista (a Madrid farà quatre exposicions individuals) i també participa en els més importants grups de tertúlies.

...¡El café, el café! ¡¡y el café!! Yo amo al café sobre todas las cosas...
Rafael Barradas

L'any 1918 és el de l'aparició pública del moviment ultraista, que congrega tant escriptors com artistes plàstics. Una de les més importants tertúlies ultraistes, a la qual Barradas assistí assiduament, fou la del *Café del Prado* entorn a la figura de Guillermo de Torre. **L'ULTRAIISME EXPRESSA LA SEVA VITALITAT AMB LA PUBLICACIÓ DE NOMBRESES REVISTES, EN LES QUALS BARRADAS PUBLICARÀ PROFUSAMENT.** També, junt amb l'artista Norah Borges, il·lustrà el Manifest Ultraista Vertical.

A la tertúlia també ultraista del *Café de Oriente*, Rafael Barradas és el centre. **EN AQUESTA TERTÚLIA ES REUNEIXEN ELS ANOMENATS ALFAREROS,** és a dir, els col·laboradors de la revista corunyesa *Alfar*, dirigida per Julio J. Casal, i de la qual Barradas va ser director artístic i il·lustrador.

LA FAMOSA TERTÚLIA DEL CAFÉ DEL POMBO, ENTORN A LA FIGURA DE L'ESCRITOR RAMÓN GÓMEZ DE LA SERNA, TAMBÉ FOU FREQUENTADA PER BARRADAS. Ramón recullí en el seu llibre *La sagrada Cripta de Pombo* moltes il·lustracions de Barradas sobre aquestes reunions i els personatges que hi assistien: Dalí, Buñuel, Lorca...

Su mesa se podía reconocer fácilmente por estar llena de esos dibujos con que siempre acompañaba sus peroraciones.

Dalí, Buñuel i Lorca es van conèixer a la *Residencia de Estudiantes*, el focus més important de l'ebullició cultural madrilenya.

BARRADAS VISITA AMB FREQUÈNCIA LA RESIDÈNCIA PER LA SEVA AMISTAT AMB EL POETA FEDERICO GARCÍA LORCA.

En aquesta aquarel·la de Dalí veiem representats diferents moments d'un passeig pel Madrid nocturn de Dalí (amb les característiques grenyes que portava en aquella època), Buñuel, la pintora Maruja Mallo i Barradas, amb el seu inseparable barret i fent el gest d'acomiar-se.

ESCENÒGRAF

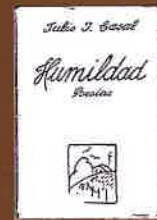
DES DEL 1918 FINS AL 1925 BARRADAS COL·LABORA AMB EL TEATRO DEL ARTE. El *Teatro del Arte* va ser una empresa teatral fundada per Gregorio Martínez Sierra i que tingué la seu al Teatro Eslava de Madrid. Suposà una renovació d'autors i textos, però, sobretot, **UNA RENOVACIÓ ESTÈTICA TANT EN ELS CAMPS DE L'ESCENOGRAFIA I EL VESTUARI COM EN EL DEL DISSENY DE PROGRAMES I CARTELLS.** Barradas, junt amb els escenògrafs Fontanals i Burman, que també treballaren per a aquesta empresa, fou un dels causants d'aquesta renovació.

Barradas va fer moltes escenografies i cartells teatrals. D'aquesta feina volem destacar tot el relacionat amb el **TEATRO DE LOS NIÑOS**, una iniciativa del *Teatro del Arte* que volia iniciar el públic infantil en una nova concepció teatral, i amb l'**ACTRIU PRINCIPAL DEL TEATRO DEL ARTE, CATALINA BÀRCENA.**

Barradas va dissenyar els figurins per a l'estrena de l'obra de Federico García Lorca **EL MALEFICIO DE LA MARIPOSA** (1920), uns grans insectes en unitàries taques de colors vivissims i brillants.

IL·LUSTRADOR

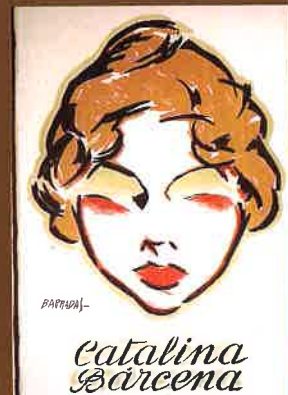

Hem vist la importància de la tasca com a il·lustrador de Barradas en moltes revistes d'avantguarda. També **EN EL CAMP DE LA IL·LUTRACIÓ DEDICA UNA ATENCIÓ ESPECIAL AL MÓN INFANTIL**, i fa dibuixos per a contes i historietes per a nens.

Com a il·lustrador ens ha deixat també els seus **DIBUIXOS EN MOLTS LLIBRES**, sobretot de la *Biblioteca Estrella*, fundada per l'empresari teatral Martínez Sierra.

Al margen de mi pintura, soy escritor de historietas para los niños. Aspiro a ser su Rey Mago. Al niño hay que darle todos los zumos con sabor tierno...

Rafael Barradas en una carta a Torres-García

PINTOR

L'APORTACIÓ MÉS IMPORTANT DE BARRADAS AL DESENVOLUPAMENT DE LES AVANTGUARDES VA SER LA SEVA OBRA PICTÒRICA. Des de l'estada a Saragossa havia començat a exposar amb regularitat, tant individualment com en les grans exposicions col·lectives amb altres artistes de les avantguardes.

Entre aquestes últimes volem destacar la de la *Sociedad de Artistas Ibéricos* el 1925, en la qual Barradas va ser el participant amb més obres exposades.

VIBRACIONISME

La major part de la producció de Barradas durant la seva segona estada a Barcelona s'enquadra en el que ell mateix denomina vibracionisme. El vibracionisme parteix de la incorporació fragmentària de diferents llenguatges de l'avantguarda internacional (principalment el cubisme i el futurisme) per crear una nova llengua que vol expressar l'essència de la cultura urbana contemporània.

VIBRACIONISME: COLORS VIUS, PLANS, SATURATS I FIGURES GEOMÈTRIQÜES, COTXES, TRAMVIES I RÈTOLS, NÚMEROS RELLOTGES, RODES, OBJECTES RELACIONATS AMB EL CAFÈ... UNA NOVA ICONOGRAFIA I UNA SINTAXI VISUAL AVANTGUARDISTA PER REFLECTIR LA MODERNA REALITAT URBANA.

CUBISME

ENTRE LA FI DEL 1918 I DEL 1920 L'OBRA DE BARRADAS ES DECANTA CAP A LES INVESTIGACIONS FORMALS CUBISTES. Sobreviu la tendència a la geometria, però la descripció es detalla en les fragmentacions, i la vistosa gamma cromàtica es redueix.

CLOWNISME

Les obres que exposà Barradas a l'*Ateneo* madrileny el 1921 s'emmarquen en la tendència anomenada per ell mateix clownisme o anti-yoisme. Es tracta en certa manera d'una continuació de les investigacions formals iniciades amb les pintures cubistes. Aquestes obres es caracteritzen per una gran economia en els recursos figuratius. Les figures, quietes i en repòs, sempre en primer pla, estan resoltes amb traços àgils, amb aspecte d'esbós. **PERÒ EL QUE SENS DUBTE DEFINEIX EL CLOWNISME SÓN ELS ROSTRES, PLANS I D'OVAL DELIMITAT, ON ELS TRETOS FISONÒMICS ESTAN SUPRIMITS I L'ESPAI OCULAR ESTÀ A PENES INSINUAT.**

Quiero pintar lo que queda de una persona cuando se va.
Rafael Barradas

Carmen Barradas, que compartí amb el seu germà gran part de l'estada espanyola, era compositora i pianista. Va publicar peces musicals a les revistes ultraistes *Alfar* i *Tableros*. Durant la seva estada a L'Hospitalet va compondre les obres *Taller mecànic* (1926) i *Aserradero* (1928), que ens parlen del seu interès per la industrialització. Barradas la va retratar en diverses pintures.

REALISME D'AVANTGUARDA

A PARTIR DE 1922 BARRADAS COMENÇA A TREBALLAR EN LA LÍNIA DELS REALISMES D'AVANTGUARDA. La nova mirada vers la realitat de Barradas se situa sobre la figura humana, i a les seves pintures queda reflectida tota una galeria de personatges populars: els homes de cafè madrilenys, els camperols de Lucò de Jiloca (el poble de la seva dona, a Terol, on va estar-se uns mesos en el 1923 per motius de salut). Aquesta sèrie rep el nom de *Los magníficos*. Seguint aquesta tendència pintarà també les seves primeres obres a L'Hospitalet.

Barradas pinta sus hombres de la taberna. Y lo hace como quien ara la tierra, para que ésta lo ayude a cosechar sus figuras. De ahí ese rumbo hacia lo impercedero que tienen. Recogió como verdadero pintor lo humano de esa época. A su Café de la Puerta de Atocha llegaban esos hombres. Traían lo revuelto, la pobreza, el mundo ya desbaratado de sus aldeas. Sobre las mesas caían las grandes manos, que así, exageradamente grandes tuvieron que ser para sostener la tierra sin Dios que se les venía encima.

Julio J. Casal

